

Original Article

The Interaction of Iranian Criminal Policymakers with Bar Associations

Amir Hassan Niazpour¹

ABSTRACT

Crime is a phenomenon that has a long history in human life and has always been considered one of the most prominent public issues. Accordingly, a solution must be found in the public policy-making process. After all, public policy-making is a process within which actions and reactions related to public issues/challenges are identified in a targeted manner. The public policy-making process is based on a series of principles, of which the government's activism, the use of social institutions, and the knowledge-based nature of policies are of great importance. The principle of using social institutions is one of the most prominent of them. According to this principle, the government must, in addition to using the capacities and facilities of government institutions, also use the power of social institutions in the policy-making process. In the realm of Iranian criminal policy-making, several institutions, especially the Islamic Parliament of I.R.Iran, the judiciary, as well as the executive branch and the Expediency Council, have duties and powers in this regard. Nevertheless, in the criminal policy-making process, it is also necessary to pay attention to the principles of benefiting from social institutions and the knowledge-based nature of policies. The application of these principles by government criminal policy-makers provides the basis for using the capacity of several institutions, of which the Bar Associations are among the most prominent. In this institution, according to the aforementioned legal bill, law graduates, faculty members of law schools, judicial officers, and a number of other people with experience in the field of law can act. This policy, which is foreseen in Article 8 of the aforementioned bill, has given the Bar Associations a wide capacity to play a role in the criminal policy-making process. The interaction between bar associations and criminal policy makers in the field of crime prevention and criminal responses application manner is rooted in a number of fundamental rights. The formulation of a proper criminal policy is one of the most fundamental rights of individuals. Therefore, and in light of the aforementioned right, criminal policy makers must, through a systematic process, anticipate the most effective actions and responses to reduce the number of criminal behaviors. The procedural aspect of this right is reflected in the use of the capacities of government and social institutions, as well as the adoption of a knowledge-based approach. The aforementioned institution, which benefits from lawyers and uses their scientific capacities and expertise within the framework of several commissions such as the Codification and Law Commission or the Legal Affairs Commission, can in principle be effective in identifying public issues as well as the approaches of society and public opinion to the policies adopted. However, the existential aspect of this right concerns how to anticipate actions and responses to control the criminal phenomenon. In this context, criminal policy makers should use the capacity of social institutions to systematically examine crime and identify appropriate methods to reduce it. Among these, the Bar Associations are among the most important institutions that can

How to Cite: Niazpour, Amir Hassan, "The Interaction of Iranian Criminal Policymakers with Bar Associations", Legal Research, Vol. 28, No. 110, 2025, pp:117-136.

DOI: <https://doi.org/10.48308/jlr.2024.234599.2670>

Received: 26/01/2024-Accepted: 17/02/2024

1. Associate Professor, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Corresponding Author Email: a_niazpour@sbu.ac.ir

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

play a role in understanding and analyzing public opinion regarding adopted and implemented criminal policies, as well as identifying appropriate methods to curb crime and, in fact, in anticipating preventive and counterproductive responses, by having skilled and thinker lawyers. In 1954, a significant legal event occurred through the approval of the bill on the independence of the Bar Association. In light of this, for the first time, the independence of this institution from the judiciary was recognized. Accordingly, the aforementioned associations, which previously had to follow the policies of the judiciary, have acquired a separate position and have found the opportunity to, on the one hand, regulate behaviors that undermine the values of the legal profession, and on the other hand, independently evaluate and make recommendations regarding adopted legal policies, including criminal policies. Accordingly, criminal policymakers should use this institution separately from other institutions related to crime in the process of adopting policies regarding actions and reactions that curb criminal phenomena. This approach, in addition to Article 1 of the aforementioned bill, has been taken into account in Article 69 of the executive regulations of the bill on the independence of the Bar Association, as amended in 2023. Accordingly, lawyers must take an oath to refrain from "...acting on political and personal ideologies, hatred, and revenge..." However, although a number of norms have been foreseen in the Iranian legal system for the participation of this institution in the criminal policy-making process, the use of the power of the aforementioned institution in this field faces numerous challenges. These include the lack of appropriate norms for the necessity of using the Bar Association, the lack of belief in the expertise-oriented power of the Bar Associations, the identification of a strategy for state-owned bar institutions, the lack of active participation of the Bar Associations in the criminal policy-making process, the lack of dynamic structures in the Bar Associations for criminal policy-making, and the lack of belief in government institutions to use the capacity of the Bar Associations. To properly utilize the participation and power of this institution in the criminal policy-making process, steps must be taken to formulate macro policies that will benefit from the capacity of the Bar Associations, anticipate the norms that must be followed for using the capacity of the Bar Associations in the criminal policy-making process, integrate the Bar Associations into criminal policy-making institutions, establish a criminal policy commission in the Bar Associations, convince government institutions to use the capacity of community institutions in criminal policy-making, and ensure the principle of independence of the Bar Associations.

KeyWords: Criminal Policy, Bar Associations, Crime Prevention, Participation of Community Institutions, Legislation.

میان کنش سیاستگذاران جنایی ایران با کانون‌های وکیلان دادگستری

امیرحسن نیازپور^۱

چکیده

فرایند سیاستگذاری جنایی که به تدوین سیاست‌های مهارکننده بزهکاری با رویکردهای کنش و واکنش مدارانه می‌انجامد، بر سلسله‌ای از اصول استوار است تا در پرتو آنها زمینه‌های تدوین سیاست‌های اثربخش و شایسته فراهم شود. میانوندی نهادهای جامعه‌ای در فرایند مذکور از برجسته‌ترین این اصول است. از رهگذر آن سیاستگذاران جنایی باید از ظرفیت‌های تخصص‌مدارانه این نهادها در سرتاسر فرایند یاد شده استفاده کنند. چه اینکه، نهادهای مذکور دارای توان توجه‌پذیری در زمینه موضوع‌های کیفری‌اند و بهره جستن از آنها می‌تواند در فراگیر ساختن و خردمندانه شدن سیاست‌های پیشگیرانه و کیفری نقش‌آفرین باشد. در این میان، کانون‌های وکیلان دادگستری از ظرفیت و تخصص ساختاری و کارگزاران کاردان برخوردارند. با وجود این، در نظام حقوقی ایران برای مشارکت این نهاد در فرایند سیاستگذاری جنایی اگرچه شماری هنجار پیش‌بینی شده است، استفاده از توان نهاد مذکور در این زمینه با چالش‌های متعددی روبه‌روست. نبود هنجارهای مناسب برای بایندی بودن استفاده از کانون وکیلان دادگستری، نبود باورمندی نسبت به توان تخصص‌مدارانه کانون‌های وکیلان دادگستری، شناسایی راهبرد دولتی کردن نهاد وکالت، کنش‌گر نبودن کانون‌های وکیلان دادگستری در فرایند سیاستگذاری جنایی، نبود ساختارهای پویا در کانون‌های وکیلان دادگستری برای سیاستگذاری جنایی و نبود باور در نهادهای دولتی برای استفاده از ظرفیت کانون‌های وکیلان دادگستری از آن جمله‌اند. برای استفاده شایسته از مشارکت و توان این نهاد در فرایند سیاستگذاری جنایی باید در راستای تدوین سیاست‌های کلان در زمینه بهره جستن از ظرفیت کانون‌های وکیلان دادگستری، پیش‌بینی هنجارهای باید برای استفاده از ظرفیت کانون‌های وکیلان دادگستری در فرایند سیاستگذاری جنایی، هموند نمودن کانون‌های وکیلان دادگستری در نهادهای سیاستگذار جنایی، راه‌اندازی کمیسیون سیاست جنایی در کانون‌های وکیلان دادگستری، باورمند نمودن نهادهای دولتی نسبت به استفاده از ظرفیت نهادهای جامعه‌ای در سیاستگذاری جنایی و تضمین اصل استقلال کانون‌های وکیلان دادگستری گام برداشت.

کلید واژگان: سیاستگذاری جنایی، کانون وکیلان دادگستری، پیشگیری از جرم، میانوندی نهادهای جامعه‌ای، قانونگذاری.

استناد به این مقاله: نیازپور، امیرحسن، «میان کنش سیاستگذاران جنایی ایران با کانون‌های وکیلان دادگستری»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۸، شماره ۱۱۰، تیر ۱۴۰۴، صص: ۱۱۷-۱۳۶.

DOI: <https://doi.org/10.48308/jlr.2024.234599.2670>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۰۶ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۸

۱. دانشیار، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

ایمیل نویسنده مسئول: a_niazpour@sbu.ac.ir

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

بزهکاری پدیده‌ای است که به بلندای تاریخ زندگی بشری پیشینه دارد و همواره از برجسته‌ترین موضوع‌های عمومی به شمار می‌رود.^۱ بر همین اساس باید در فرایند سیاستگذاری عمومی نسبت به آن چاره‌ای اندیشید. چه اینکه، سیاستگذاری عمومی فرایندی است که در چارچوب آن به شکل هدفمند کنش‌ها و واکنش‌های مربوط به مسئله‌ها/چالش‌های عمومی شناسایی می‌شود. مسئله‌های عمومی اصولاً نیازها و چالش‌های مرتبط با همگان است که باید از سوی دولت‌ها به صورت‌همه جانبه مورد توجه قرار گیرند.^۲ شناخت این پدیده در فرایند سیاستگذاری عمومی اهمیت بسیاری دارد. زیرا سیاستگذاران عمومی را به بررسی جنبه‌های گونه‌گون آن و همچنین، پیش‌بینی برنامه و سیاست شایسته برای زدایش این چالش‌ها پایبند می‌کند. به این ترتیب، مسئله‌های عمومی در برانگیختن فرایند پیش‌گفته و شناسایی و اجرای سیاست‌های عمومی، که در واقع ناظر به زدودن مشکل‌های همگان هستند، نقش بنیادی ایفا می‌کنند. افزون بر این، فرایند سیاستگذاری عمومی دارای مرحله‌های شناسایی دستور کار و تدوین سیاست، بسترسازی برای پذیرش سیاست، اجرا و ارزیابی آن است.^۳

فرایند سیاستگذاری عمومی بر سلسله‌ای اصول استوار است، که بایستی بودن کنش‌گری دولت، بهره‌مندی از نهادهای جامعه‌ی و دانش‌بنیان بودن سیاست‌ها از اهمیت بسیاری برخوردارند. در پرتو اصل یکم، زدودن مشکل‌های عمومی وظیفه بنیادی دولت است و بر همین اساس نهاد مذکور باید نسبت به آن چاره‌سازی کند^۴ به‌هررو، دولت که دربرگیرنده مجموعه‌ای از نهادها و فرایندهای سیاسی است، تکلیف دارد تا در زمینه چالش‌های عمومی که به منفعت‌ها/مصلحت‌های عمومی ناظر هستند، برنامه‌ریزی و تدبیرگذاری کند. طبیعتاً در گستره دولت نهادهای قانونگذاری، قضایی و اجرایی از نقش برجسته‌ای برخوردارند و هریک به گونه‌ای باید نسبت به مسئله عمومی سیاستگذاری و اقدام کنند.^۵ به این‌سان و براساس اصل مذکور همه بخش‌های دولت برای چگونگی مدیریت چالش‌های عمومی دارای وظیفه‌اند و ازاین‌رو، تمام امکانات را باید برای رسیدن به این هدف به‌کار گیرند.

علاوه بر این، اصل دوم به بهره‌مندی از نهادهای جامعه‌ی ناظر است. برابر این اصل، دولت باید افزون بر استفاده از ظرفیت‌ها و امکانات نهادهای دولتی از توان نهادهای جامعه‌ی نیز در فرایند سیاستگذاری استفاده کند. چه اینکه، ظرفیت دولت کران‌مند است و در زمینه مسئله‌های عمومی باید از همه توان جامعه، که شامل ظرفیت نهادهای جامعه‌ی هم هست، بهره جست. نهادهای جامعه‌ی ظرفیت‌های گسترده‌ای دارند که در سرتاسر فرایند سیاستگذاری عمومی قابل استفاده‌اند؛ چه در مرحله شناخت مسئله‌های عمومی و چه در مرحله‌های شناسایی و تدوین سیاست‌ها، اجرا و ارزیابی آنها. به این‌سان، نهادهای جامعه‌ی می‌توانند یاری‌رسان دولت در این فرایند باشند و بر همین اساس، در این عرصه باید نقش توجه‌پذیری برایشان پیش‌بینی کرد.^۶

۱. برای آگاهی بیشتر بنگرید به: جمعی از مؤلفان، *تاریخ حقوق کیفری بین‌النهرین*، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی و حسین بادامچی، تهران: سمت، چاپ اول، ۱۳۸۳.

۲. قلی‌پور، رحمت‌الله و ابراهیم غلام‌پور آهنگر، *فرایند سیاستگذاری عمومی در ایران*، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۹، ص ۳۳.

۳. مورن، مایکل و دیگران، *دانشنامه سیاستگذاری عمومی*، ترجمه محمد صفار، تهران: میزان، چاپ اول، ۱۳۹۳، ص ۶۲۳.

۴. Knill, Christoph and Jale Tosu. *Policy Making*, Edited by: Daniele Caramani, Comparative Politics Oxford University Press, 2008, P 9.

۵. اشتریان، کیومرث، *سیاستگذاری عمومی ایران*، تهران: میزان، چاپ دوم، ۱۳۸۶، ص ۲۹.

۶. جمشیدی، علیرضا، *سیاست جنایی مشارکتی*، تهران: میزان، چاپ اول، ۱۳۹۰، ص ۲۴.

دیگر اینکه، در فرایند سیاستگذاری عمومی باید رویکردی دانش‌بنیان را در پیش گرفت. بر اساس این اصل، سیاستگذاران باید چه در زمینه شناخت مسئله‌های عمومی و چه نسبت به شناسایی سیاست و اجرا و ارزیابی آنها به یافته‌های علمی توجه نمایند تا از این رهگذر به سوی تدوین سیاست‌های عمومی شایسته گام بردارند. به‌کارگیری اصل مذکور اسباب شناخت و تحلیل نظام‌یافته چالش‌های عمومی و گزینش کنش‌ها و واکنش‌های مناسب نسبت به موضوع‌های مذکور را فراهم می‌آورد.^۱ به این ترتیب، سیاستگذاری عمومی فرایندی چارچوب‌مند است که در آن کنش‌گران متعدد دولتی و جامعی باید با پیروی از سلسله‌ای اصول در راستای اتخاذ سیاست‌ها زداینده مشکل‌ها و حمایت‌کننده از منفعت‌های عمومی گام بردارند.

مسئله‌های عمومی متنوع‌اند. در این میان، بزهکاری از پرچالش‌ترین آنهاست که قاعداً باید به صورت برنامه‌ریزی شده و هدفمند نسبت به آن سیاستگذاری کرد.^۲ پیش‌بینی تدبیرهای مهارکننده بزهکاری همانا سیاست جنایی است که از فرایند سیاستگذاری جنایی برون می‌آید. بنابراین، سیاستگذاری جنایی، که یک بخش از سیاستگذاری عمومی است، فرایندی است که در پرتو آن برای کاهش شمار بزهکاری با توجه به شناخت و تحلیل‌های صورت‌گرفته تدبیرگذاری می‌شود. به این‌سان، در فرایند مذکور کنش‌ها و واکنش‌ها به منظور مهار پدیده مجرمانه و البته برقراری امنیت و نظم عمومی مورد شناسایی قرار می‌گیرند. در این فرایند برای شناسایی سیاست‌های اثربخش باید از اصول ناظر به سیاستگذاری عمومی خصوصاً اصول بایندی بودن کنش‌گری دولت، بهره‌مندی از نهادهای جامعی و دانش‌بنیان بودن سیاست‌ها پیروی شود؛^۳ زیرا، رعایت اصول مذکور زمینه‌های اتخاذ سیاست جنایی شایسته را فراهم می‌آورد.

در قلمرو سیاستگذاری جنایی ایران نهادهای متعددی خصوصاً مجلس شورای اسلامی، قوه قضائیه و نیز قوه مجریه و مجمع تشخیص مصلحت نظام در این زمینه دارای تکلیف و اختیارند.^۴ این نهادها که هر یک به گونه‌ای از نقش بنیادی برای پیش‌بینی و به‌کارگیری تدبیرهای پیشگیرانه و کیفری نسبت به رفتارهای مجرمانه برخوردارند، بر اساس اصل بایندی بودن کنش‌گری دولت نسبت به مسئله‌های عمومی و از جمله رفتارهای ناقض ارزش‌های بنیادی جامعه باید به جرم‌انگاری و شناسایی کنش‌ها و واکنش‌های کاهنده رفتارهای مجرمانه مبادرت ورزند. باوجود این، در فرایند سیاستگذاری جنایی، توجه به اصول بهره‌مندی از نهادهای جامعی و دانش‌بنیان بودن سیاست‌ها نیز از بایسته‌هاست.

به‌کارگیری این اصول از سوی سیاستگذاران جنایی دولتی زمینه استفاده از ظرفیت نهادهای متعددی را فراهم می‌آورد که کانون‌های وکیلان دادگستری از برجسته‌ترین آنها به شمار می‌روند. این نهاد در پهنه نظام حقوقی ایران برای نخستین

^۱. Yalmanov, N. "Public policy and Policy-Making", *XXIII International Conference of Culture, Personality, Society in the Conditions of Digitalization: Methodology and Experience of Empirical Research Conference*, Volume 2020, 2021, P 558.

^۲. شافریتز، جی ام و بوریگ کریستوفر، پی، *سیاستگذاری عمومی در ایالات متحده آمریکا*، ترجمه حمیدرضا ملک‌محمدی، تهران: دانشگاه امام صادق، چاپ اول، ۱۳۹۰، ص ۶۴۵.

^۳. شیر، عباس و امیرکیا عامری ثانی، «مسئله‌محوری در سیاستگذاری جنایی»، *فصلنامه سیاستگذاری عمومی*، دوره ۹، شماره ۲، ۱۴۰۲، ص ۷۱.

^۴. افزودنی است که، بر اساس شماری از اصول قانون اساسی به نهادهای مذکور وظیفه پیشگیری از جرم یا مقابله با این پدیده واگذار شده است که در پرتو آن می‌توان از «اساسی سازی اصول سیاستگذاری جنایی» سخن به میان آورد. برای نمونه، می‌توان به بند ۸ اصل سوم قانون اساسی اشاره کرد که برابر آن «دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم، همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد؛ ... مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش». آشکار است که، در پرتو این اصل در همه بخش‌ها از جمله در فرایند سیاستگذاری جنایی باید به میانوندی نهادهای جامعی توجه شود.

بار از و البته به شکل دولتی از رهگذر قانون وکالت ۱۳۱۵ پا به عرصه گذاشته است و سپس در پرتو رویکرد «به زمامداری حقوقی»^۱ و به موجب لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری ۱۳۳۳ در میان نهادهای جامعوی جایگاه یافته است. در این نهاد با توجه به لایحه قانونی مذکور دانش‌آموختگان رشته حقوق، اعضای هیئت علمی دانشکده‌های حقوق، کارگزاران قضایی و نیز شمار دیگری از تجربه‌داران در زمینه حقوق می‌توانند کنش‌گری کنند. همین سیاست که در ماده ۸ لایحه قانون مذکور پیش‌بینی شده است، به کانون‌های وکیلان دادگستری ظرفیت گسترده‌ای برای ایفای نقش در فرایند سیاستگذاری جنایی داده است.^۲

البته به‌کارگیری این نقش دارای بنیان‌های متعددی است که در آموزه‌های حقوق بشری و حق‌های اساسی افراد ریشه دارد. در نظام حقوقی ایران نسبت به چگونگی استفاده از توان این نهاد در فرایند سیاستگذاری جنایی تعدادی هنجار پیش‌بینی شده است. باوجود این، وضعیت بهره‌جستن از ظرفیت‌های کانون‌های وکیلان دادگستری در فرایند مذکور تحلیل‌پذیر است. چه اینکه، به نظر می‌رسد در الگوی سیاست جنایی ایران نسبت به استفاده از این نهاد و مشارکت دادن آن در مرحله‌های گونه‌گون تدوین سیاست‌های پیشگیرانه و کیفری تردیدهای اساسی در میان است. بر همین اساس، در این نوشتار از چرایی (الف) و چگونگی (ب) میان کنش سیاستگذاران جنایی ایران با کانون‌های وکیلان دادگستری سخن به میان می‌آید تا از این رهگذر افزون بر شناسایی بنیان‌های بهره‌جستن از توان نهاد مذکور، هنجارهای پیش‌بینی شده برای وضعیت مشارکت این نهاد و نیز چالش‌ها و راهکارهای ناظر به آن بررسی شوند.

۱. چرایی میان کنش سیاستگذاران جنایی ایران با کانون‌های وکیلان دادگستری

میان کنش کانون‌های وکیلان دادگستری با سیاستگذاران جنایی در زمینه پیشگیری از جرم و چگونگی بکه‌ارگیری واکنش‌های کیفری در شماری از حق‌های بنیادین ریشه دارد. همه افراد در عرصه جامعه دارای حق‌های اساسی هستند که باید از رهگذر پیش‌بینی سازوکارهای مناسب زمینه دست یافتن به آنها فراهم شود. میان کنش کانون‌های وکیلان دادگستری با سیاستگذاران جنایی نیز در شماری از این حق‌ها دارای پایه است.

۱.۱. حق بر سیاستگذاری جنایی شایسته

تدوین سیاست جنایی شایسته ازجمله اساسی‌ترین حق‌های افراد^۳ است. برابر این حق سیاستگذاران جنایی باید برای زدایش بزهکاری به شکل مناسب تدبیرگذاری کنند. بر همین اساس، تصمیم‌گیران سیاست جنایی باید از یک سو تدبیرهای کاهنده جرم را پس از سپری شدن فرایند چارچوب‌مند و هدف‌دار اتخاذ نمایند و از سوی دیگر، در راستای

^۱ گفتنی است که، به زمامداری دربرگیرنده مجموعه‌ای از معیارها، اصول و شیوه‌های حکومت‌داری است که دولت‌ها از رهگذر آن در راستای پیش‌بینی شایسته‌ترین سیاست‌ها گام برمی‌دارند. بنابراین، به زمامداری حقوقی که جلوه‌ای از آن است همانا به تدوین سیاست‌های حقوقی اثربخش و استوار بر سلسله‌ای از اصول کرامت‌مدارانه ناظر است. برای آگاهی بیشتر بنگرید به: زارعی، محمدحسین، «حکمرانی خوب؛ حاکمیت و حکومت ایران»، *فصلنامه تحقیقات حقوقی*، دوره ۷، شماره ۴۰، ۱۳۸۳، صص ۱۵۵-۲۰۳.

^۲ افزودنی است که برابر ماده مذکور پروانه وکالت به دانش‌آموختگان کارشناسی حقوق، برخورداران از تجربه قضایی یا تجربه اداری اجرایی حقوقی داده می‌شود. همین رویکرد در ماده ۲ قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری ۱۳۷۶ نیز تبلور یافته است.

^۳ برای نمونه، می‌توان به کانون وکیلان دادگستری مرکز اشاره کرد که در چارچوب کمیسیون امور حقوقی به ارائه دیدگاه‌های مشورتی در زمینه مسئله‌های حقوقی و کیفری مبادرت می‌ورزد. البته این کانون از سال ۱۴۰۲ و برای برقراری میان‌کنش با مجلس شورای اسلامی «معاونت امور پارلمانی» را نیز تأسیس کرده است. به نظر می‌رسد، این معاونت بیشتر برای پیگیری و رایزنی پیش‌نویس سیاست‌های مربوط به هستار کانون‌های وکیلان دادگستری برپا شده باشد.

شناسایی پاسخ‌های اثربخش در این زمینه گام بردارند. بنابراین و در پرتو حق مذکور، سیاستگذاران جنایی باید از رهگذر فرایندی نظام‌مند به پیش‌بینی کارآترین کنش‌ها و واکنش‌ها برای کاهش شمار رفتارهای مجرمانه مبادرت ورزند. جنبه فرایندی این حق در به‌کارگیری ظرفیت‌های نهادهای دولتی و جامعه‌ی و همچنین، اتخاذ رویکرد دانش‌بنیان تبلور دارد.^۱ بر این اساس، سیاستگذاران جنایی باید با توجه به همه ابعاد توان نهادهای دولتی و نیز ظرفیت نهادهای جامعه‌ی سیاست‌های پیشگیرانه یا مقابله‌کننده با این پدیده را شناسایی نمایند.

آشکار است که در این فرایند باید به شکل‌های گونه‌گون از توان نهادهای جامعه‌ی در زمینه اتخاذ تدبیرهای مهارکننده بزهکاری بهره جسته شود تا از این رهگذر اسباب افزایش دقت در شناخت مسئله‌های عمومی و تحلیل نظام‌یافته و همه‌جانبه آن و نیز سیاست‌های ناظر به پدیده مجرمانه فراهم آید. کانون‌های وکیلان دادگستری در این فرایند می‌توانند نقش انکارناپذیری داشته باشند. نهاد مذکور که از وکیلان دادگستری بهره‌مند است و از ظرفیت‌های علمی و تخصص آنان در چارچوب کمیسیون‌های متعددی مانند کمیسیون تدوین و قوانین و یا کمیسیون امور حقوقی^۲ استفاده می‌کند، اصولاً می‌تواند در شناساندن مسئله‌های عمومی و همچنین، رویکردهای جامعه و افکار عمومی نسبت به سیاست‌های اتخاذ شده تأثیرگذار باشد. به این ترتیب، بهره جستن از کانون‌های مذکور که دارای توان علمی و تخصص‌مدارانه‌ای نسبت به موضوع‌های کیفری هستند، از بایدهای فرایند سیاستگذاری است که می‌تواند به تضمین حق همگان بر سیاستگذاری جنایی شایسته بینجامد. چه اینکه، مجموعه پیش‌گفته ورای دولت از توان لازم برای ارزیابی واقعیت‌های جامعه در زمینه جرم‌ها و چگونگی مهار آن و همچنین، بازتاب نوع نگرش اجتماعی در زمینه چگونگی پاسخ‌گذاری جنایی برخوردار است. وکیلان دادگستری به‌عنوان هموندی از جامعه و نیز وکیل کنش‌گران دعوای کیفری و از رهگذر میان کنش با کارگزاران عدالت کیفری خصوصاً کنش‌گران قضایی و دیگر وکیلان دادگستری و عرصه‌های علمی توان ارزیابی رویکردهای اجتماعی نسبت به سیاست‌های جنایی را دارند.

اما، جنبه هستاری این حق ناظر به چگونگی پیش‌بینی کنش و واکنش برای مهار پدیده مجرمانه است. در این زمینه سیاستگذاران جنایی باید از ظرفیت نهادهای جامعه‌ی برای بررسی نظام یافته بزهکاری و شناسایی شیوه‌های مناسب کاهنده آن استفاده کنند.^۳ در این میان، کانون‌های وکیلان دادگستری از مهم‌ترین نهادهای مذکور است که می‌تواند با برخورداری از وکیلان کاردان و پندارگر در شناخت و تحلیل افکار عمومی نسبت به سیاست‌های جنایی اتخاذ و اجرا شده و نیز شناساندن روش‌های مناسب مهارکننده بزهکاری و در واقع، در زمینه پیش‌بینی پاسخ‌های پیشگیرانه و مقابله‌کننده نقش‌آفرین باشد. تأثیرگذاری و یاری رساندن کانون‌های مذکور در این زمینه اصولاً به دو شکل تبلور می‌یابد. یکم، از رهگذر دریافت چالش‌های سیاست جنایی از سوی وکیلان دادگستری است. این دسته از کارگزاران حقوقی در فرایند کنش‌گری‌های حرفه‌ای با خلأهای پاسخ‌های پیشگیرانه و مقابله‌کننده با رفتارهای مجرمانه روبه‌رو می‌شوند و بر این اساس می‌توانند با شناساندن آن به گونه‌ای در چگونگی سیاستگذاری جنایی نقش ایفا نمایند. دوم، از رهگذر ساختار کانون‌های پیش‌گفته است. در این کانون‌ها کمیسیون‌های متعددی در کنار هیئت مدیره که عمدتاً از کاردانان حقوقی تشکیل می‌شوند، کنش‌گری می‌کنند. این مجموعه‌ها می‌توانند با ارزیابی سیاست‌های جنایی اتخاذ شده و طرح‌ها و

۱. دلماس مارتی، می‌ری، *نظام‌های بزرگ سیاست جنایی*، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، تهران: میزان، چاپ دوم، ۱۳۹۳، ص ۱۷۳.

۲. Right to Good of Criminal Policy

۳. دفتر مقابله با جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد، *رهنمودهای عملی پیشگیری از جرم*، ترجمه عبدالرضا جوان جعفری و سید مهدی سیدزاده ثانی، تهران: میزان، چاپ اول، ۱۳۹۱، ص ۲۰۹.

لایحه‌های تدوین شده نقش انکارناپذیری در ارتقای تدبیرهای شناسایی شده برای مهار پدیده مجرمانه ایفا نمایند. افزون بر این، در چارچوب ساختار نهاد مذکور نسبت به هنجارهای کیفری پیش‌بینی شده نیز رهنمود داده می‌شود که قاعداً این سازوکار می‌تواند در شکل‌گیری سیاست جنایی قضایی و روش اجرای آن تأثیرگذار باشد.

به این ترتیب، کانون‌های وکیلان دادگستری با توجه به ظرفیت‌های تخصص‌مدارانه گسترده‌ای که دارند، می‌توانند در شناخت بزهکاری و مسئله‌ها و منفعت‌های عمومی، اولویت‌گذاری سنجش پیش‌نویس سیاست‌های تدوین شده و چگونگی اجرا و ارزیابی آنها نقش‌آفرین باشند. این تأثیرگذاری قاعداً به ارزیابی همه‌جانبه سیاست‌های پیشگیرانه و کیفری می‌انجامد و می‌تواند زمینه‌های گزینش تدبیرهای مناسب را فراهم آورد. چه اینکه، کانون‌های مذکور در بیرون دولت قرار دارند و بر همین اساس می‌توانند بدون جانبداری و برپایه معیارهای علمی و تخصص‌گرایانه به سنجش سیاست‌ها یا پیش‌نویس سیاست‌ها و چگونگی اجرای آنها مبادرت ورزند.

۱.۲. حق بر میانوندی نهادهای جامعوی در سیاستگذاری جنایی

در جامعه نهادهای متعددی کنش‌گری می‌کنند که هر یک دارای توان ویژه‌ای برای سیاستگذاری جنایی هستند. شماری از این نهادها دولتی و دسته‌ای دیگر جامعوی‌اند.^۱ بر همین اساس، در فرایند سیاستگذاری جنایی به‌کارگیری ظرفیت نهادهای جامعوی برای اتخاذ سیاست‌های پیشگیرانه و مقابله‌کننده با رفتارهای مجرمانه به عنوان اصل بایستی مورد توجه قرار گرفته است.^۲ در پرتو آن، سیاستگذاران جنایی باید از مشارکت نهادهای جامعوی در همه مرحله‌های فرایند مذکور بهره‌جویند. این نهادها که هستاری نادولتی دارند، بیشتر باتوجه به واقعیت‌های جامعه در زمینه می‌توانند چگونگی پاسخ‌گذاری جنایی نسبت به پدیده مجرمانه به ارائه پیشنهاد مبادرت ورزند. به‌هررو، دولت‌ها در این فرایند عموماً با پایبندی به رویکردها و منفعت‌های دولت‌مدارانه در راستای سیاستگذاری پیشگیرانه و کیفری گام برمی‌دارند و استفاده از نوع رویکرد و نگرش‌های نهادهای نادولتی می‌تواند در تقویت اتخاذ سیاست‌های خردمدارانه و استوار بر ملاحظه‌های جامعه تأثیرگذار باشد. بر همین اساس، در فرایند سیاستگذاری جنایی باید از کانون‌های وکیلان دادگستری چه در زمینه اتخاذ و چه نسبت به اجرا و ارزیابی آنها بهره‌جست. این نهاد با برخورداری از کاردانیان حقوقی دارای توان توجه‌پذیری برای شناسایی واقعیت‌های اجتماعی، افکار عمومی و همچنین، توسعه پذیرش همگانی سیاست‌های جنایی تدوین شده است.

به این‌سان، استفاده از کانون‌های مذکور در این فرایند از جلوه‌های حق بر مشارکت جامعه در این زمینه است که قاعداً باید به صورت نظام‌مند در این زمینه گام برداشته شود؛ زیرا نهاد مذکور برابر ماده ۱ لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری ۱۳۳۳ «مؤسسه‌ای است مستقل و دارای شخصیت حقوقی...» که طبیعتاً ورای دولت از جایگاه حقوقی برخوردار بوده و کنش‌گری آن در فرایند سیاستگذاری جنایی می‌تواند به ارتقای تدبیرهای شناسایی شده بیانجامد.

۱.۳. حق بر استقلال کانون‌های وکیلان دادگستری

در سال ۱۳۳۳ از رهگذر تصویب لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری رخدادهای حقوقی برجسته‌ای پدید آمده است. در پرتو آن برای نخستین بار استقلال این نهاد نسبت به دادگستری شناسایی شده است. بر این اساس، کانون‌های

۱. برای آگاهی بیشتر بنگرید به: وینسنت، اندرو، *نظریه‌های دولت*، ترجمه حسین بشیریه، تهران: نشر نی، چاپ ششم، ۱۳۸۷.

۲. نیازپور، امیرحسن، *پیشگیری از جرم*، تهران: دادگستر، چاپ دوم، ۱۴۰۲، ص ۸۰.

مذکور که پیش‌تر باید از سیاست‌های دادگستری پیروی می‌کردند،^۱ دارای جایگاه جداگانه‌ای شده و این امکان را یافته‌اند تا از یک سو برای رفتارهای زداینده ارزش‌های حرفه و کالت تنظیم‌گری کنند و از سوی دیگر، به صورت خودایستا نسبت به سیاست‌های حقوقی اتخاذشده از جمله سیاست‌های جنایی سنجش‌گری و پیشنهادسازی نمایند.^۲ بر همین اساس، سیاستگذاران جنایی در فرایند اتخاذ سیاست‌های ناظر به کنش‌ها و واکنش‌های مهارکننده پدیده مجرمانه باید از این نهاد جدای از دیگر نهادهای مرتبط با بزهکاری استفاده کنند. این رویکرد افزون‌بر ماده ۱ لایحه قانونی پیش‌گفته در ماده ۶۹ آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری اصلاح شده در ۱۴۰۲ مورد توجه قرار گرفته است. برابر آن، وکیلان دادگستری باید به خودداری از «... اعمال نظریات سیاسی و خصوصی و کینه‌توزی و انتقام‌جویی...» سوگند یاد کنند. این بخش از سوگند کارگزاران حقوقی اگرچه ناظر به مسئولیت شخص‌مدارانه آنان است، به استقلال کانون‌های مذکور از رویکرد نهادهای سیاسی و در واقع، دولت نیز ناظر است. به این ترتیب، باتوجه به اینکه کانون‌های مذکور دارای شخصیت استقلال‌یافته و قاعدتاً رویکرد و گفتمان ویژه‌ای برای چگونگی پاسخ‌گذاری جنایی‌اند، حق دارند در فرایند سیاستگذاری پیشگیرانه و کیفری جدای از سایر نهادها به ارائه پیشنهادها مبادرت ورزند.

۲. چگونگی میان کنش سیاستگذاران جنایی ایران با کانون‌های وکیلان دادگستری

در چارچوب نظام حقوقی ایران ظرفیت‌های هنجارمندانه‌ای برای بهره‌جستن از کانون‌های وکیلان دادگستری در فرایند سیاستگذاری جنایی شناسایی شده است. این هنجارها اگرچه تا اندازه‌ای به سیاستگذاران جنایی برای چگونگی بهره‌جستن از توان تخصص‌مدارانه این نهاد در پاسخ‌گذاری پیشگیرانه و کیفری سو می‌دهند، به نظر می‌رسد چگونگی میان کنش کانون‌های وکیلان دادگستری با سیاستگذاران جنایی با چالش‌های متعددی روبه‌روست.

۲.۱. زمینه‌های هنجارمندانه میان کنش سیاستگذاران جنایی با کانون‌های وکیلان دادگستری

در پهنه نظام حقوقی ایران پایه‌های هنجارمندانه متعددی برای برقراری میان کنش میان سیاستگذاران جنایی و کانون‌های وکیلان دادگستری پیش‌بینی شده است. قانونگذاری از برجسته‌ترین جلوه‌های سیاستگذاری جنایی است که برابر اصل هفتاد و یکم قانون اساسی از رهگذر مجلس شورای اسلامی صورت می‌پذیرد. به موجب آن، «مجلس شورای اسلامی در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع کند.» به این‌سان، نهاد مذکور برای جرم‌انگاری و نیز پاسخ‌گذاری‌های پیشگیرانه و کیفری نسبت به پدیده مجرمانه دارای اختیار است. در این فرایند سیاستگذاری صورت‌گرفته آنگاه جنبه خردمندانه پیدا می‌کند که چه در زمینه استفاده از ظرفیت‌های جامعه و چه نسبت به هستار تدبیرهای شناسایی شده از اصول ناظر به سیاستگذاری جنایی پیروی شده باشد.^۳ بر همین اساس، در بند ۹ سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری ۱۳۹۸، «جلب مشارکت حداکثری مردم، ذی‌نفعان و نهادهای قانونی مردم‌نهاد تخصصی و صنفی در فرایند قانونگذاری» در شمار اصول و بایدهای قانونگذاری قرار گرفته است. آشکار است که کانون‌های وکیلان

۱. گفتنی است که، براساس فصل دوم قانون وکالت ۱۳۱۵ خصوصاً ماده ۱۸ «کانون وکلاء مؤسسه‌ای است دارای شخصیت حقوقی از حیث نظامات تابع وزارت عدلیه و از نظر عواید و مخارج مستقل می‌باشد» آشکار است که، کانون وکیلان دادگستری به هنگام برپا شدن، نهادی دولتی بوده است. اما، پس از دو دهه، این مجموعه استقلال یافته و به‌عنوان بخش جامعه‌شناسایی شده است.

۲. برای آگاهی بیشتر بنگرید به: قاری سیدفاطمی، سید محمد، **حقوق بشر در جهان معاصر**، دفتر اول، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، چاپ اول، ۱۳۸۲.

۳. برای آگاهی بیشتر بنگرید به: مهرپور، حسین، **مختصر حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران**، تهران: دادگستر، چاپ دهم، ۱۴۰۱.

دادگستری از برجسته‌ترین سازمان‌های مردم‌نهاد هستند که نسبت به موضوع‌های کیفری از تخصص شایسته‌ای برخوردارند و می‌توانند در زمینه دیگر اصول مربوط مانند «قابل اجرا بودن قانون و قابل سنجش بودن اجرای آن معطوف بودن به نیازهای واقعی و شفافیت و عدم ابهام» نقش توجه‌پذیری ایفا نمایند.^۱ بر این اساس، مجلس شورای اسلامی به هنگام تدوین طرح‌ها و نیز بررسی لایحه‌های کیفری یا مربوط به پیشگیری از جرم باید از توان علمی و تخصص‌مدارانه نهاد مذکور بهره جوید.

در همین چارچوب، ماده ۱۴۲ قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۹ به ضروری بودن استفاده از ظرفیت‌های نهادهای جامعه‌ای از جمله کانون‌های وکیلان دادگستری اشاره نموده است. به موجب آن، «همزمان با وصول طرح‌ها و لوایح توسط کمیسیون‌ها در صورت ضرورت و با تصویب کمیسیون اصلی، طرح یا لایحه به کارگروه کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ارجاع می‌شود. رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس موظف است متناسب با موضوع و مواد طرح یا لایحه کارگروهی جهت بررسی طرح یا لایحه ارجاعی، متشکل از کارشناسان آن مرکز و اشخاص حقیقی و حقوقی صاحب‌نظر اعم از نمایندگان فعلی و ادوار مجلس، کارشناس معاونت قوانین مجلس، دیوان محاسبات، مراکز علمی و پژوهشی حوزه و دانشگاه، دستگاه‌های اجرایی، بخش خصوصی و دستگاه‌های مرتبط با طرح یا لایحه، تشکیل دهد و در بدو کار رئیس و دبیر آن را تعیین کند. رئیس کارگروه موظف است پس از بحث و بررسی کارشناسی در کارگروه و در صورت لزوم پس از مطالعه تطبیقی قوانین و مقررات و تجربیات سایر کشورها و با بررسی سوابق قانونگذاری و پیشنهاد‌های کمیسیون‌های فرعی و نمایندگان، گزارش کارگروه را با رعایت اسناد بالادستی از جمله قانون اساسی، سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی نظام و قانون برنامه توسعه، همراه با مشخصات اعضا کارگروه به کمیسیون اصلی ارائه کند. رئیس یا نماینده کارگروه موظف است با شرکت در جلسات کمیسیون از گزارش ارائه‌شده دفاع کند. در صورت عدم نیاز به قانونگذاری جدید در موضوع مورد بحث، رئیس کارگروه گزارش خود را با ذکر دلایل رد طرح یا لایحه به کمیسیون اصلی ارائه می‌کند.» به این‌سان، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تکلیف یافته است تا برای بررسی فراگیر طرح‌ها و لایحه‌ها از نهادهای دارای تخصص از جمله کانون‌های مذکور استفاده نماید تا از این رهگذر علاوه بر تبلور یافتن اصل مشارکت مداری در سیاستگذاری جنایی همچنین، زمینه‌های افزایش دقت در تدوین هنجارهای پیشگیرانه و کیفری فراهم شود.^۲

افزون براین، از رهگذر ماده ۲۱ آیین‌نامه داخلی هیئت دولت ۱۳۶۸ استفاده از ظرفیت‌های علمی وکیلان دادگستری در فرایند بررسی و تصویب پیشنهاد‌های رسیده به هیئت دولت نیز امکان‌پذیر است. برابر آن به منظور تطبیق پیشنهاد تصویب‌نامه‌ها و لوایح و ارائه مشاوره حقوقی به کمیسیون‌های دولت و نمایندگان ویژه موضوع اصل ۱۲۷ قانون اساسی، کمیسیونی به عنوان «کمیسیون حقوقی» با مسئولیت معاون حقوقی رئیس جمهور تشکیل می‌گردد. اعضای کمیسیون

۱. افزودنی است که، برابر بند ۲ ماده ۲۳ پیش‌نویس لایحه اصول و قواعد قانون قانون‌نویسی که از سوی معاونت حقوقی رئیس‌جمهور در سال ۱۳۹۹ تهیه و تدوین شده است، «مرجع تهیه پیش‌نویس پس از تهیه متن اولیه آن، نظر اشخاص زیر را نسبت به آن اخذ می‌نماید؛ ... سازمان‌های مردم‌نهاد، نظام‌های حرفه‌ای و انجمن‌های علمی که موضوع فعالیت آنها با موضوع پیش‌نویس مرتبط باشد ...». بنابراین، پیش‌نویس مذکور با توجه به اهمیت شناسایی دیدگاه‌های نظام‌های حرفه‌ای مانند کانون‌های وکیلان دادگستری دریافت نگره‌های آن در فرایند بررسی و تصویب را بایدی انکارناپذیر به شمار آورده است.

۲. برای آگاهی بیشتر بنگرید به: وکیلان، حسن، *گفتارهایی در قانون و قانون‌گذاری (مجموعه مقالات)*، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۰ و همچنین بنگرید به: ریونسون، آرتورجی، *قانون‌نویسی*، ترجمه آزاده عبدالله‌زاده، شهر بابکی، تهران: سمت و پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی و مجلس شورای اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۹.

مزبور از میان حقوقدانان مجرب تعیین و با حکم معاون حقوقی رئیس جمهور منصوب می‌شوند و هریک از آنها مسئولیت مشاوره یکی از کمیسیون‌های دولت را عهده‌دار می‌باشند.^۱ به این‌سان، در چارچوب هیئت دولت این کمیسیون عرصه‌ای مناسب برای بهره‌جستن از توان علمی وکیلان دادگستری است تا در پرتو آن دیدگاه‌های بخش جامعه‌ی نیز نسبت به پیش‌نویس لایحه‌ها، آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌ها با دستگاه‌های اجرایی در میان گذاشته شود. دیگر اینکه، مطابق تبصره ۱ ماده ۱۲، «حضور غیردائمی کارشناسان در جلسه به همراه اعضای کمیسیون یا وزرای مدعو حسب مورد و با اطلاع قبلی بلامانع است.» آشکار است که از رهگذر این تبصره تمام کمیسیون‌های دولت از جمله کمیسیون‌های اقتصاد، مدیریت و منابع انسانی می‌توانند از تخصص و تجربه وکیلان دادگستری به عنوان حقوقدان برای بررسی جنبه‌های حقوقی پیش‌نویس‌های مربوط استفاده کنند. اگرچه بیشتر موضوع‌های این کمیسیون‌ها مسئله‌های اقتصادی، اجتماعی و فناوریانه است، هریک از آنها از دریچه حقوقی نیز بررسی‌پذیرند. بنابراین، در چارچوب این کمیسیون‌ها و از رهگذر ظرفیت پیش‌بینی شده در تبصره مذکور کمیسیون‌های دولت می‌توانند از وکیلان دادگستری برای تحلیل جنبه‌های حقوقی این موضوع‌ها بهره‌گیرند.

۲.۲. چالش‌های میان‌کنش سیاستگذاران جنایی با کانون‌های وکیلان دادگستری

۲.۲.۱. چالش‌های برون‌نهادی میان‌کنش سیاستگذاران جنایی با کانون‌های وکیلان دادگستری

شماری از چالش‌های مربوط به استفاده از ظرفیت‌های کانون‌های وکیلان دادگستری در فرایند تدوین سیاست‌های جنایی در بیرون این کانون‌ها و در نوع رویکرد تصمیم‌گیران سیاست جنایی ایران ریشه دارد. چالش‌های مذکور به چگونگی ایفای نقش این نهاد در فرایند پیش‌گفته آسیب رسانده است که از دریچه‌های گونه‌گون برجسته‌ترین سرچشمه این چالش‌ها دولت‌گرا بودن سیاست جنایی و پیش‌بینی ناکردن جایگاه برای کانون‌های وکیلان دادگستری است.

۲.۲.۱.۱. نبود هنجارهای مناسب برای بایندی بودن استفاده از کانون‌های وکیلان دادگستری

استفاده از نهادهای جامعه‌ی در فرایند سیاستگذاری جنایی اصل انکارناپذیری است که در چارچوب نظام حقوقی ایران مورد توجه قرار گرفته است. این اصل و در واقع، مشارکت نهادهای مذکور آنگاه به شکل شایسته تبلور می‌یابد که برای ایفای نقش این نهادها در هنجارها، جایگاه مناسب پیش‌بینی شده باشد. در این میان، کانون‌های وکیلان دادگستری و دریافت دیدگاه‌های آن اهمیت دوچندان دارد؛ زیرا نهاد پیش‌گفته از تخصص و تجربه لازم در زمینه موضوع‌های کیفری برخوردار است. باوجود این، نهاد مذکور در فرایند شناسایی سیاست‌های جنایی با دو چالش روبه‌روست: چالش یکم، توجه نداشتن به ایفای نقش این نهاد در همه پهنه‌های سیاستگذاری جنایی است. در این زمینه شماری از این نهادها مانند مجلس شورای اسلامی دارای تکلیف‌اند. در هنجارهای مربوط استفاده از مشارکت و بهره‌جستن از دیدگاه‌های نهادهای جامعه‌ی از جمله کانون‌های پیش‌گفته به صورت بایندی شناسایی گردیده است؛ اما این رویکرد در ضابطه‌های ناظر به چگونگی سپری شدن فرایند مقررات‌گذاری در دولت جنبه بایندی نیافته است. چالش دوم، سطح تأثیر این کانون‌ها در فرایند سیاستگذاری جنایی است. آری، در شماری از هنجارها به استفاده از دیدگاه‌های این نهاد در فرایند تهیه و تدوین سیاست‌ها اشاره شده است، لیکن دیدگاه‌پردازی کانون‌ها صرفاً مشورت‌گونه ارزیابی می‌شود. به این‌سان، خواست کانون‌ها در این فرایند و در تعیین سرنوشت سیاست‌های جنایی چندان نقش‌آفرین نیست.

به این ترتیب، نبود هنجارهای مناسب در زمینه بایدهای بودن استفاده از دیدگاه‌ها و تأثیرگذاری و تعیین‌کننده بودن خواست این کانون‌ها در فرایند سیاستگذاری‌های پیشگیرانه و کیفری از چالش‌های بنیادی پیش‌روست. برای نمونه، می‌توان به قانون پیشگیری از وقوع جرم ۱۳۹۴ اشاره کرد که در ماده ۲ به کانون‌های وکیلان دادگستری در میان هموندهای شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم جایگاه نداده است.^۱

۲.۲.۱.۲. برتری داشتن پنداشت دولتی بودن سیاستگذاری جنایی

اصولاً سیاستگذاری جنایی ایران دولت‌گراست. بر این اساس، در سیاست جنایی رویکردهای نهادهای دولتی و همچنین، ظرفیت آنها برای پیشگیری و مقابله با بزهکاری مورد توجه قرار می‌گیرد. زیرا این پنداشت برتری دارد که شناخت نهادهای دولتی نسبت به مسئله‌ها و چگونگی ارائه راهکارهای زداینده آن نظام یافته‌تر است. علاوه بر این، چه بسا بزهکاری چالش پیش‌روی نهادهای مذکور است و فقط آنها باید با تکیه بر تمام توان در راستای مهار این پدیده گام بردارند. این درحالی است که نهادهای جامعوی ظرفیت گسترده‌ای، چه در پیش و هنگام تدوین سیاست جنایی و چه در پس از شناسایی و در مرحله اجرای آن، دارند. در میان سیاستگذاران جنایی خصوصاً قانونگذار، از این نهادها با توجه به برتری داشتن رویکرد دولت‌گرا بیشتر برای اجرای سیاست‌های پیشگیرانه یا مقابله‌کننده استفاده می‌شود. برای نمونه، می‌توان به قانون پیشگیری از وقوع جرم ۱۳۹۴ اشاره کرد که براساس بند ۳ ماده ۳، این نهادها صرفاً در جایگاه اجراکننده سیاست‌های شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم پیش‌بینی شده‌اند. به موجب آن، «بررسی و تصویب برنامه‌های کلان برای گسترش فرهنگ، ایجاد زمینه‌های مشارکت مردم و نهادهای دولتی و غیردولتی در امر پیشگیری از وقوع جرم و حمایت از آنها» در شمار وظیفه‌های شورای مذکور قرار گرفته است. اگرچه از رهگذر این سیاست شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم باید با رویکردی مشارکت‌مدارانه در راستای شناسایی سیاست‌های مناسب در این زمینه گام بردارد؛ اما این سیاست تنها از سوی شورا، که دارای آمیختاری کاملاً دولتی است، تدوین می‌شود. بر پایه این ماده نهادهای جامعوی، باید صرفاً سیاست‌های شورای مذکور در زمینه چگونگی ایفای نقش پیشگیرانه را به اجرا درآورند و در فرایند تدوین این سیاست‌ها، که قاعدتاً می‌تواند با شناساندن ظرفیت‌های نهادهای مذکور در زمینه پیشگیری از جرم همراه باشد، دارای جایگاه نیستند. آشکار است که در چارچوب این سیاست برای کانون‌های وکلای دادگستری نیز نقش پیش‌بینی نشده است.

این کانون‌ها با وجود اینکه از توان شایسته‌ای در زمینه علت‌شناسی جنایی، شناساندن شیوه‌های مناسب پیشگیرانه و همچنین، ظرفیت نهادهای جامعوی برای کاهش میزان بزهکاری برخوردارند، به هموندی شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم در نیامده‌اند و بر این اساس، کانون‌های مذکور از رهگذر بند ۳ ماده ۳ فقط باید به اجرای سیاست‌های پیشگیرانه‌ای که از سوی این شورا تدوین می‌گردد، مبادرت ورزند. بنابراین، با توجه به پنداشت دولت‌گرا در این زمینه کانون‌های وکیلان دادگستری مانند دیگر نهادهای جامعوی اصولاً در چگونگی تدوین سیاست‌های پیشگیرانه نقش ندارند. این رویکرد در سایر عرصه‌های سیاستگذاری جنایی نیز تبلور دارد. بر این اساس، کانون‌های وکیلان دادگستری در فرایند

^۱. به عنوان نمونه، برای پیش‌بینی سیاست‌های شایسته، در بند ۱۴ سیاست‌های کلی محیط‌زیست به استفاده از «... مشارکت و مسئولیت‌پذیری اجتماعی ...» اشاره شده است. با توجه به بایدهای بودن تدوین سیاست‌های پیشگیرانه و کیفری اثربخش نسبت به محیط‌زیست در چارچوب این سیاست‌ها باید از میانوندی نهادهای جامعوی در فرایند شناسایی و اجرای سیاست‌های جنایی محیط‌زیستی بهره جست. در واقع، بر پایه این سیاست‌ها استفاده از ظرفیت نهادهای مذکور مانند کانون‌های وکیلان دادگستری در فرایند سیاستگذاری جنایی در زمینه جرم‌های زیست‌محیطی بایدهای انکارناپذیر به شمار رفته است.

سیاستگذاری کیفری ازجمله در پهنه قضایی و یا پلیس چندان به مشارکت گرفته نمی‌شوند. به‌هررو، پلیس در زمینه پیشگیری یا مقابله با رفتارهای مجرمانه و حمایت از بزه‌دیدگان وظیفه‌های متعددی دارد که طبیعتاً برای تدوین و اجرای مناسب‌تر آنها می‌تواند از ظرفیت کانون‌های مذکور بهره‌جوید. زیرا، وکیلان دادگستری نزدیک‌ترین کارگزاران عدالت کیفری که با بزه‌کاران و بزه‌دیدگان در ارتباط‌اند و می‌توانند در شناساندن رویکرد و خواست‌های این کنش‌گران به پلیس و یا دادگاه برای اتخاذ سیاست‌های جنایی اثربخش نقش‌آفرین باشند.^۱ همین ظرفیت کانون‌های پیش‌گفته می‌تواند در فرایند سیاستگذاری قضایی نیز به‌کار آید. جنبه‌های ایفای نقش کانون‌های مذکور در این زمینه می‌تواند گونه‌گون باشد. متهمان، بزه‌دیدگان، کارگزاران قضایی و پیراقضایی و چگونگی عملکرد آنان، هنجارهای ناظر به فرایند کیفری و چه‌بسا الگوی عدالت کیفری در زمینه مقابله با رفتارهای مجرمانه و انواع بزه‌کاران از موضوع‌های سیاستگذاری قضایی‌اند که کانون‌های مذکور از رهگذر شناسایی دیدگاه‌های وکیلان دادگستری در این زمینه می‌توانند در اتخاذ سیاست‌های شایسته نقش توجه‌پذیری ایفا کنند.

باوجود این، به نظر می‌رسد که کانون‌های مذکور به هنگام تدوین سیاست‌های قضایی مربوط به این موضوع‌ها چندان مورد توجه نیستند. گویا سیاست جنایی هستاری دولتی دارد و فقط نهادهای رسمی باید در این زمینه گام بردارند. این درحالی است که سیاست جنایی دربرگیرنده مجموعه‌ای از کنش‌ها و واکنش‌های نهادهای دولتی و جامعه‌ای برای مهار پدیده مجرمانه است. ازاین‌رو و به هنگام تدوین سیاست‌ها باید از نهادهای جامعه‌ای نیز استفاده کرد تا تمام بخش‌های جامعه برای کاهش شمار بزهکاری به‌کار گرفته شوند. این واقعیت در هنجارهای رسمی تبلور نیافته است و باوجود اینکه در دسته‌ای از لایحه‌ها شناسایی شده، سپس و در فرایند بررسی و تصویب رویکرد دولتی بودن سیاست جنایی برتری پیدا کرده و در نهایت برای کانون‌ها جایگاه پیش‌بینی نشده است. برای نمونه، می‌توان به لایحه صیانت، کرامت و تأمین امنیت بانوان در برابر خشونت ۱۳۹۸ اشاره کرد^۲ که از رهگذر بند ۱۷ ماده ۵ «... رئیس کانون وکلای دادگستری و رئیس مرکز وکلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه ...» را به‌عنوان هموندهای کمیته ملی صیانت، کرامت و تأمین امنیت بانوان به شمار آورده بود. اما این هموندی به هنگام بازنگری در لایحه مذکور در ۱۴۰۱ کنار گذاشته شده است. به‌هررو، کانون‌های وکیلان دادگستری از این رهگذر کمینه می‌توانستند در زمینه خشونت در برابر زنان به ارائه دیدگاه‌ها و راهکارهای پیشگیرانه، مقابله و حمایت‌کننده مبادرت ورزند. بنابراین، به نظر می‌رسد سیاستگذاران جنایی برای مشارکت کانون‌های مذکور چه در مرحله تدوین سیاست‌ها و چه در فرایند اجرای آنها باید جایگاه پایدار و نظام‌یافته‌ای پیش‌بینی کنند تا این بخش از جامعه که با کنش‌گران دعوای کیفری و همچنین، کارگزاران عدالت کیفری در پیوند است، به‌صورت هدفمند و چارچوب‌داری نسبت به انتقال واقعیت‌ها، دیدگاه‌ها و رویکردها نقش ایفا کند.

۲.۲.۱.۳. نبود باورمندی نسبت به توان تخصص‌مدارانه کانون‌های وکیلان دادگستری

افتراقی‌سازی سیاست جنایی^۳ از برجسته‌ترین راهبردهاست که در پرتو آن باید از کارگزاران کاردان در کنار سلسله‌ای از هنجارهای ویژه بهره‌جست. بر اساس این راهبرد با توجه به تحولات گسترده‌ای که در بخش‌های اجتماعی، اقتصادی و فناوری اطلاعات و ارتباطات و نیز توسعه‌ای که در عرصه علوم جنایی خصوصاً جرم‌شناسی و بزه‌دیده‌شناسی و حقوق بشر

^۱. برای آگاهی بیشتر بنگرید به: صانعی، پرویز، *حقوق و اجتماع*، تهران: طرح نو، چاپ دوم، ۱۳۸۹.

^۲. گفتنی است که، این لایحه در سال ۱۴۰۱ با عنوان «پیشگیری از آسیب دیدگی زنان و ارتقای امنیت آنان در برابر سوءرفتار» تصویب گردیده است.

^۳. Differential Criminal Policy

پیش آمده است، باید در راستای اتخاذ سیاست‌ها و به‌کارگیری کارگزاران خاص در تناسب با خصیصه‌های رفتارهای مجرمانه، بزه‌کاران و بزه‌دیدگان گام برداشت.^۱ این راهبرد افزون بر شناسایی در قلمرو هنجارها باید نسبت به همه کارگزاران عدالت کیفری از جمله وکیلان دادگستری نیز تبلور پیدا کند؛ چنان‌که، در میان این دسته از کارگزاران شماری در زمینه‌های خاص مانند جرم‌های اقتصادی، جرم‌های رایانه‌ای، جرم‌های کودکان و نوجوانان تخصص‌دار باشند. آشکار است که، برخورداری این کارگزاران از تخصص علاوه بر این که به افزایش دقت در رسیدگی‌ها می‌انجامد، در شناسایی جنبه‌های گونه‌گون هنجارها و چالش‌های ناظر بر سیاست جنایی آن پدیده‌ها نیز تأثیرگذار است. بنابراین، کارگزاران کاردان در زمینه موضوع‌های مختلف کیفری نه تنها به شکل شایسته‌تری کنش‌گری می‌کنند، بلکه می‌توانند با شناساندن ایرادها و خلأهای سیاست جنایی به ارائه راهکارهای مناسب مبادرت ورزند.^۲ به این ترتیب، کارگزاران تخصص‌دار در پویا و اثربخش کردن سیاست جنایی ناظر به دسته‌ای خاص از بزه‌کاران، بزه‌دیدگان و رفتارهای مجرمانه نقش‌آفرین‌اند. بر همین اساس، در فرایند سیاستگذاری جنایی استفاده از دیدگاه‌های کانون‌های وکیلان دادگستری که از شمار توجه‌پذیری از وکیلان تخصص‌دار بهره‌مند است، بایستی انکارناپذیر است. در میان وکیلان دادگستری دسته‌ای دارای تخصص در زمینه‌های گونه‌گون مانند موضوع حقوق کودکان و نوجوانان بزه‌کار یا بزه‌دیده‌اند که دریافت دیدگاه‌های آنان می‌تواند در زدایش چالش‌ها و چه‌بسا پیش‌بینی سیاست‌های پیشگیرانه و کیفری نظام‌یافته تأثیرگذار باشد. خصوصاً اینکه شماری از این وکیلان افزون بر کنش‌گری در زمینه‌های خاص پژوهش‌های متعددی نسبت به آن موضوع‌ها دارند.^۳ باوجود این، در فرایند مذکور از ظرفیت گسترده کانون‌های وکیلان دادگستری در زمینه‌های گونه‌گون استفاده نمی‌شود. زیرا تصمیم‌گیران سیاست جنایی عمدتاً به توان این دسته نسبت به موضوع‌های متعدد کیفری باوری ندارند. این رویکرد که اصولاً در میان کارگزاران نهادهای دولتی باید دارندگان تخصص در زمینه‌های سیاست جنایی را جست، نظام قانونگذاری و دیگر پهنه‌های سیاستگذاری جنایی را از این دسته بی‌بهره ساخته است. بنابراین و در پرتو این باور سیاستگذاران جنایی یک بخش پراهمیت کیفری را که می‌تواند در تدوین سیاست‌های نظام‌یافته تأثیرگذار باشد، نادیده انگاشته‌اند.

۲.۲.۲. چالش‌های اندر نهادهای کانون‌های وکیلان دادگستری

میان کنش سیاستگذاران جنایی با کانون‌های مذکور فقط به رویکرد نهادهای دولتی وابسته نیست، بلکه به نوع بینش و چگونگی سیاستگذاری نهادهای مذکور در این زمینه نیز مرتبط است. بر همین اساس، سیاست‌ها و رویکردهای کانون‌های وکیلان دادگستری نسبت به چگونگی میان کنش با نهادهای سیاستگذار و ایفای نقش در فرایند تدوین و اجرای سیاست‌های پیشگیرانه و کیفری بسیار تأثیرگذار است. از این‌رو، شماری از چالش‌های کانون‌های مذکور در فرایند سیاستگذاری جنبه اندر نهادهای دارد و ریشه‌دار در نوع رویکردها و سیاست‌های این مجموعه‌ست.

^۱ نجفی ابرندآبادی، علی‌حسین، *درباره سیاست جنایی افتراقی*، دیپاچه در: لازرژ، کریستین، درآمدی بر سیاست جنایی، ترجمه علی‌حسین نجفی ابرندآبادی، تهران: میزان، چاپ نهم، ۱۴۰۰، ص ۵۴.

^۲ Schuck, Peter, H. "Lawyers and policymakers in Government", *Law and Contemporary Problems*, Volume 6, Issue 1, 1998, Available at: <http://www.law.duke.edu/journals/67:cpschuck>

^۳ گفتنی است که، کانون‌های وکیلان دادگستری می‌توانند با پردازش دیدگاه‌های مناسب در زمینه مسئله‌ها/ موضوع‌ها در راستای «باورسازی‌های کیفری» مبادرت ورزند. به‌هررو، باورهای پندارگران حقوقی مانند وکیلان دادگستری در شمار منابع حقوق است و می‌تواند در شکل‌گیری هنجارهای حقوقی و با بازنگری در آنها و نیز دادن زندگی حقوقی به سیاست‌های جنایی پیش‌بینی‌شده نقش‌آفرین باشد. برای آگاهی بیشتر بنگرید به: ارجمند سیاهپوش، اسحق، *جامعه‌شناسی حقوق*، تهران: جامعه‌شناسان، چاپ اول، ۱۳۸۹.

۲.۲.۲.۱. کنش گر نبودن کانون‌های وکیلان دادگستری در فرایند سیاستگذاری جنایی

کانون‌های وکیلان دادگستری براساس هنجارهای شناسایی شده خصوصاً لایحه استقلال مأموریت‌های متعددی دارند. برابر ماده ۶ این نهاد با به «... اداره امور راجع به وکالت دادگستری ... و معاضدت قضایی ...» مبادرت ورزد. این مأموریت‌ها جلوه‌های متعددی دارند که ایفای نقش برای تدوین سیاست‌های جنایی و یاری رساندن به تصمیم‌گیران این سیاست‌ها از جمله برجسته‌ترین آنها به شمار می‌رود.

علاوه بر این، کانون‌های مذکور باید به آموزش و پژوهش‌های حقوقی و ارائه دیدگاه‌های حقوقی نسبت به موضوع‌های گونه‌گون از جمله مسئله‌های کیفری مبادرت ورزند. بر همین اساس است که شماری از کانون‌های وکیلان دادگستری مانند مرکز (تهران) از کمیسیون امور حقوقی برخوردارند تا نگره‌های راهنما در زمینه موضوع‌های کیفری ارائه کنند. اما این سطح از ایفای نقش کانون‌های مذکور نمی‌تواند آن‌چنان بر فرایند تدوین سیاست‌های جنایی تأثیرگذار و برآورنده نیازهای علمی و حرفه‌ای باشد. به این‌سان، کانون‌های مذکور با وجود اینکه دارای ظرفیت‌های گسترده در زمینه تدوین این سیاست‌ها جنایی هستند، بیشتر کنش‌گری پس‌رونده‌اند و صرفاً در صورت فراخوانده شدن امکان ارائه دیدگاه‌ها نسبت به موضوع‌های کیفری را می‌یابند. این درحالی است که، کانون‌های پیش‌گفته باید به صورت پویا در راستای چگونگی تدوین سیاست جنایی گام بردارند. به این صورت که نسبت به موضوع‌های گونه‌گون کیفری پس از بررسی همه‌جانبه پیش‌نویس سیاست‌ها از جمله طرح‌ها و لایحه‌های قضایی را تهیه و تدوین و تصویب آن را از رهگذر نهادهای مسئولیت‌دار پیگیری کنند.^۱ بنابراین، کانون‌های وکیلان دادگستری باید این رویکردها را دگرگون و به جای ایفای نقش پس از فراخوان نهادهای سیاستگذار نسبت به برنامه‌ریزی و تدوین چارچوب و ارائه الگو و چه‌بسا پیش‌بینی آینده سیاست جنایی اقدام نمایند. این کنش‌گری می‌تواند، از یک سو به فعالیت‌های کانون‌های وکیلان دادگستری و از سوی دیگر، عرصه‌های فراگیر سیاست جنایی و همه موضوع‌های کیفری ناظر باشد.

۲.۲.۲.۲. نبود ساختار شایسته در کانون‌های وکیلان دادگستری برای سیاستگذاری جنایی

ایفای نقش در زمینه سیاستگذاری جنایی به مؤلفه‌های متعددی وابسته است که پژوهش از جمله برجسته‌ترین آنهاست. زیرا در پرتو آن است که جنبه‌های گونه‌گون موضوع شناسایی و نسبت به آن راهکار ارائه می‌شود. بر همین اساس، اصولاً نهادهای سیاستگذار به پیش‌بینی و راه‌اندازی ساختاری برای پژوهش مبادرت می‌ورزند تا پس از شناخت نظام‌یافته از موضوع‌ها به مسئله‌شناسی، دستورگذاری و پیش‌بینی شیوه‌های مناسب مهارکننده بزهکاری بینجامد. برای نمونه، می‌توان به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی یا پژوهشگاه قوه قضائیه اشاره کرد که شماری از پژوهش‌های آنها به فرایند سیاستگذاری جنایی ناظر است. بر اساس مواد ۱ و ۲ قانون شرح وظایف مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۴ این مرکز که از هدف «... فراهم آوردن زمینه‌های لازم در جهت کارشناسی هرچه بهتر قوانین، پشتیبانی علمی و پژوهشی متناسب با وظایف مجلس شورای اسلامی ...» برخوردار است، باید نسبت به «مطالعه، پژوهش و ارائه نظرات کارشناسی در مورد تمام لوایح و طرح‌ها به نمایندگان و کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی ... و گردآوری و بررسی نظرات محققان و پژوهشگران دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی، دستگاه‌های اجرایی، نهادها، گروه‌ها، انجمن‌های علمی و

^۱ نجفی ابرندآبادی، علی حسین، *جایگاه کانون وکلای دادگستری و وکیل در جامعه حقوقی و قانون آیین دادرسی کیفری ایران*، در: غلامی، حسین (به کوشش)، *علوم جنایی تطبیقی در پرتو همکاری‌های بین‌المللی*، تهران: میزان، چاپ اول، ۱۳۹۵، ص ۴۶۴.

تخصصی و احزاب سیاسی و افکار عمومی در مورد نیازهای جامعه از نظر قانونگذاری ...» اقدام نمایند. بنابراین، مرکز پیش گفته که در ساختار مجلس شورای اسلامی نهادینه شده، وظیفه یافته است تا با استفاده از کنش گران برخوردار از تخصص در زمینه‌های گونه‌گون از جمله در پیوند با سیاست جنایی در راستای پژوهیدن و بازتاب دستاوردهای پژوهش به مجلس شورای اسلامی گام بردارد. طبیعتاً این جایگاه مرکز در به‌روز شدن سیاست‌های مجلس شورای اسلامی نسبت به روش‌های مهار پدیده مجرمانه تأثیرگذار است. به نظر می‌رسد، کانون‌های وکیلان دادگستری نیز باید ساختاری شایسته برای پژوهش‌های حقوقی خصوصاً سیاست جنایی شناسایی نمایند تا این بخش با استفاده از ظرفیت‌های علمی وکیلان دادگستری و البته پیش‌بینی برنامه و سیاست‌های پژوهشی در سیاستگذاری جنایی و تحولات آن نقش ایفا کند. به‌هررو، توانمندی علمی این کانون‌ها و برخورداری آنها از ابزارهای پایدار و نظام یافته است که می‌تواند اسباب اثربخش شدن و توجه نهادهای سیاستگذار به آنها را فراهم آورد.

در میان کانون‌های وکیلان دادگستری باوجود اینکه بخش پژوهش اهمیت بسیاری دارد، به ساختارسازی پژوهشی چندان توجه صورت نگرفته است. چنان‌که شماری از آنها مانند کانون وکیلان دادگستری مرکز چندی است که برای سو دادن این نهاد به سمت پژوهش‌های حقوقی به راه‌اندازی «شورای عالی پژوهش» مبادرت ورزیده است. این شورا اگرچه می‌تواند نهادی تأثیرگذار در زمینه پژوهش‌ها و نیز سیاستگذاری جنایی به شمار رود، از یک سو نهادی نوپاست و از سوی دیگر، تکلیف یافته است نسبت به پژوهش‌های حقوقی اندر نهادی صرفاً سیاستگذاری کند. آشکار است که، بخش پژوهش در کانون‌های وکیلان دادگستری برای ایفای نقش اثربخش باید دارای ساختاری انسجام‌یافته و عملیاتی شود تا به صورت هدفمند و دانش‌بنیان در فرایند سیاستگذاری جنایی به‌کار آید.

۲.۲.۲.۳. نبود گفتمان سیاست جنایی در کانون‌های وکیلان دادگستری

در عرصه سیاست جنایی، آنگاه کانون‌های وکیلان دادگستری می‌توانند نقش ایفا کنند که اصولاً نسبت به موضوع‌های گونه‌گون و چگونگی برخورد با آنها دارای گفتمان باشند. زیرا گفتمان همانا دربرگیرنده بینش و نوع رویکرد نهادینه‌شده یک مجموعه نسبت به موضوع خاص است.^۱ بنابراین، گفتمان سیاست جنایی رویکردهای ساختاری و نظام‌مند و در واقع، بینش یک نهاد نسبت به موضوع‌های گونه‌گون کیفری، البته از دریچه پیشگیری و مقابله با جرم است. به این ترتیب، گفتمان یک مجموعه در زمینه پیشگیری از جرم، مقابله با رفتارهای مجرمانه و چگونگی پاسخ دادن به بزه‌دیدگان نمایانگر هستار رویکردها و سیاست‌ها و چگونگی استفاده از ابزارهای مهارکننده بزهکاری است. آشکار است که بودن گفتمان در کانون‌های وکیلان دادگستری بینش این مجموعه نسبت به موضوع‌های متعدد سیاست جنایی را نمایان می‌کند. این وضعیت، علاوه بر اینکه چارچوب‌دار و نظام‌مند بودن رویکرد کانون‌های مذکور نسبت به سیاست جنایی را نشان می‌دهد، در چگونگی ارزیابی الگوهای شناسایی‌شده و دیگر روش‌های مربوط به مهار پدیده مجرمانه نیز نقش‌آفرین است. باوجود اینکه در هنجارهای مربوط به کانون‌های مذکور به‌گونه‌ای بایستی بودن برخورداری آنها از گفتمان حقوقی از جمله در قلمرو سیاست جنایی شناسایی‌پذیر است، به نظر می‌رسد در مجموع این نهاد در زمینه چگونگی مهار بزهکاری و حمایت از بزه‌دیدگان و الگوهای دادرسی کیفری و همچنین، نوع پاسخ‌گذاری و پاسخ دادن به بزهکاران دارای گفتمان آشکاری نیست. اگرچه این کانون‌ها گاه نسبت به دسته‌ای از موضوع‌ها دیدگاه‌پردازی می‌کنند، اما این اقدام‌ها برای شناساندن

۱. برای آگاهی بیشتر بنگرید به: کرمانی، محسن و ابوالفضل دلاوری، «از ایدئولوژی تا گفتمان: سوزه، قدرت و حقیقت»، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره ۲۳، شماره ۷۴، ۱۳۹۵، صص ۱۱۱ - ۱۴۸.

بینش و نوع رویکرد ساختاری کانون‌های مذکور ناگویاست. به‌هررو، نبود گفت‌وگو در این نهاد نسبت به جنبه‌های گونه‌گون سیاست جنایی در استفاده ناکردن از ظرفیت آنها در فرایند تدوین سیاست‌های پیشگیرانه و مقابله‌کننده با بزه‌کاران تأثیرگذار است.

نتیجه‌گیری

کانون‌های وکیلان دادگستری نهادی پیشینه‌دار و برخوردار از ظرفیت‌های گسترده در زمینه جنبه‌های گونه‌گون سیاست جنایی به شمار می‌روند. این نهاد از وکیلان دادگستری متعدد که در موضوع‌های گونه‌گون کیفری تخصص دارند، بهره می‌برد و می‌تواند به‌عنوان بخشی از جامعه، که دارای هموند‌های حقوقی و کیفری پرشمار است، در تدوین سیاست‌های مهارکننده پدیده مجرمانه نقش‌آفرین باشد. باوجود این، به نظر می‌رسد به کار نگرفتن این نهاد کهن در نظام حقوقی ایران به هنگام تدوین سیاست‌ها روش برتری یافته است. اگرچه در شماری از موضوع و بر اساس نوع رویکرد دسته‌ای از مدیران سیاست جنایی گاه از این نهادها استفاده می‌شود، این بهره‌گیری نظام‌مند و استوار بر رویکرد نهادینه نشده است. بر همین اساس و برای بهره‌گیری از ظرفیت این نهادها در مرحله‌های گونه‌گون سیاستگذاری جنایی مانند شناسایی مسئله‌ها یا دستورگذاری باید نسبت به زدایش چالش‌ها و پایدارسازی رویکردها به منظور استفاده از ظرفیت‌های این کانون‌ها گام برداشت. چه اینکه بهره نداشتن از ظرفیت این نهاد در فرایند سیاستگذاری جنایی به نادیده انگاشتن یک بخش توجه‌پذیر علمی حرفه‌ای در عرصه حقوقی و کیفری و امکان‌ناپذیر ساختن تقویت جنبه‌های مشارکت‌مداری در تدوین سیاست‌های پیشگیرانه و کیفری می‌انجامد. ازاین‌رو و برای استفاده پایدار و هدفمند از ظرفیت‌های این نهاد به نظر می‌رسد، باید به سوی توجه و به کار گرفتن پیشنهاد‌های متعددی پیش رفت:

۱- تدوین سیاست‌های کلان برای چگونگی سیاستگذاری جنایی

در پهنه نظام حقوقی ایران نهاد‌های متعددی در راستای تدوین سیاست جنایی دارای وظیفه و اختیارند. مجلس شورای اسلامی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، قوه قضائیه و پلیس از جمله این نهادها به شمار می‌روند که هر یک در مرتبه‌ای به شناسایی سیاست‌های پیشگیرانه و یا کیفری مبادرت می‌ورزند. این نهادها اصولاً به سوی استفاده از ظرفیت دیگر نهاد‌های دولتی برای چگونگی تدوین سیاست جنایی گرایش دارند و از نهاد‌های جامعه‌ای و کانون‌های وکیلان دادگستری استفاده نمی‌کنند. ازاین‌رو، شناسایی سیاست‌های بنیادی برای راهبری این نهادها در زمینه بهره جستن از ظرفیت نهاد‌های جامعه‌ای می‌تواند در این زمینه رهگشا باشد.

۲- هموند کردن کانون‌های وکیلان دادگستری در نهاد‌های سیاستگذاری جنایی

ایفای نقش این کانون‌ها در فرایند سیاستگذاری جنایی دارای شکل‌های گونه‌گون است. هموند شدن کانون‌های مذکور در نهاد‌های سیاستگذار در زمینه پیشگیری از جرم یا مقابله‌کننده با پدیده مجرمانه از جمله راه‌های تأثیرگذاری در فرایند تدوین سیاست جنایی است. ازاین‌رو، به نظر می‌رسد سیاستگذاران جنایی باید برای این نهاد جایگاه شایسته‌ای در شوراها، ستادها و دیگر نهادها که آمیختاری از دستگاه‌های متعدد هستند، پیش‌بینی نمایند. شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم، ستادهای مبارزه با مواد مخدر و قاچاق کالا و ارز، شورای عالی پیشگیری و مقابله با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم از جمله عرصه‌های مناسب برای هموند شدن این کانون‌ها به شمار می‌روند.

۳- راه‌اندازی کمیسیون سیاست جنایی در کانون‌های وکیلان دادگستری

تأثیرگذاری کانون‌های مذکور در فرایند سیاستگذاری جنایی آنگاه به شکل شایسته تبلور می‌یابد که در چارچوب این نهاد تحلیل‌های نظام‌یافته و الگوی مناسب برای موضوع گونه‌گون کیفری تدوین شود. در واقع، کانون‌های مذکور باید با رویکردی دانش‌بنیان و استفاده از وکیلان دادگستری کاردان به بررسی جنبه‌های مختلف سیاست جنایی و ارائه پیشنهادها و اثربخش در این زمینه مبادرت ورزد. از این‌رو، در ساختار کانون‌های مذکور باید برای سیاست جنایی و ایفای نقش در فرایند سیاستگذاری جنایی نهادی مانند کمیسیون سیاست جنایی پیش‌بینی شود تا، از یک سو اندر نهاد این کانون‌ها و نسبت به بزهکاری صنفی و بزه‌دیدگی وکیلان دادگستری سیاستگذاری شود و از سوی دیگر، در زمینه موضوع‌های ورای کانون‌های وکیلان دادگستری به تحلیل و ارائه شیوه‌های اثربخش دست یابند.

۴- باورمند کردن نهادهای دولتی نسبت به استفاده از ظرفیت کانون‌های وکیلان دادگستری در فرایند

سیاستگذاری جنایی

سودگش رویکردهای جنایی و باورهای نهادهای دولتی که به سیاستگذاری جنایی مبادرت ورزند، در زمینه توان این کانون‌ها و اهمیت داشتن و اثربخش بودن استفاده از دیدگاه‌های آن برای تدوین سیاست‌های پیشگیرانه و کیفری نقش گسترده‌ای در برقراری میان کنش با کانون‌های مذکور در فرایند سیاستگذاری جنایی دارد. بر همین اساس، نمایاندن ظرفیت‌های این کانون‌ها به قانونگذار و دیگر سیاستگذاران جنایی و اینکه مشارکت این نهاد اسباب اتخاذ سیاست‌های نظام‌یافته‌تر در زمینه پیشگیری و مقابله با جرم‌ها را فراهم می‌آورد، می‌تواند در بهره جستن از این کانون‌ها نقش‌آفرین باشد. به این ترتیب، میان کنش سیاستگذاران جنایی با کانون‌های وکیلان دادگستری به هنگام و برای تدوین سیاست‌های مهارکننده بزهکاری باید به‌عنوان اصل راهبردی در فرایند سیاستگذاری جنایت جایگاه یابد تا از این رهگذر، علاوه بر تقویت جنبه‌های مشارکت‌مدارانه سیاست جنایی زمینه‌های استفاده بیشینه از توان کارگزاران حقوقی برای شناخت جنبه‌های گونه‌گون پدیده مجرمانه، مسئله‌های بزهکاران، بزه‌دیدگان و خواست‌های کنش‌گران عدالت کیفری و شناسایی اثربخش‌ترین روش‌های پیشگیرانه، مقابله‌کننده با رفتارهای مجرمانه و حمایت‌گر از بزه‌دیدگان و در واقع، شایسته‌ترین الگوی کاهنده شمار بزهکاری فراهم شود.

منابع

کتاب

۱. ارجمند سیاهپوش، اسحق، *جامعه‌شناسی حقوق*، تهران: جامعه‌شناسان، چاپ اول، ۱۳۸۹.
۲. اشتریان، کیومرث، *سیاستگذاری عمومی ایران*، تهران: میزان، چاپ دوم، ۱۳۸۶.
۳. جمشیدی، علیرضا، *سیاست جنایی مشارکتی*، تهران: میزان، چاپ اول، ۱۳۹۰.
۴. جمعی از مؤلفان، *تاریخ حقوق کیفری بین‌النهرین*، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی و حسین بادامچی، تهران: سمت، چاپ اول، ۱۳۸۳.
۵. دقتر مقابله با جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد، *رهنمودهای عملی پیشگیری از جرم*، ترجمه عبدالرضا جوان جعفری و سید مهدی سیدزاده ثانی، تهران: میزان، چاپ اول، ۱۳۹۱.
۶. دلماس مارتی، می‌ری، *نظام‌های بزرگ سیاست جنایی*، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، تهران: میزان، چاپ دوم، ۱۳۹۳.

۷. رینرسون، آرتور. جی، **قانون نویسی**، ترجمه آزاده عبدالله زاده شهر بابکی، تهران: سمت و پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی و مجلس شورای اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۹.
۸. شافریتز، جی ام و بوریک کریستوفر. پی، **سیاستگذاری عمومی در ایالات متحده آمریکا**، ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران: دانشگاه امام صادق، چاپ اول، ۱۳۹۰.
۹. صانعی، پرویز، **حقوق و اجتماع**، تهران: طرح نو، چاپ دوم، ۱۳۸۹.
۱۰. قاری سیدفاطمی، سید محمد، **حقوق بشر در جهان معاصر**، دفتر اول، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، چاپ اول، ۱۳۸۲.
۱۱. قلی پور، رحمت الله و ابراهیم غلام پور آهنگر، **فرایند سیاستگذاری عمومی در ایران**، تهران: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۹.
۱۲. مورن، مایکل و دیگران، **دانشنامه سیاستگذاری عمومی**، ترجمه محمد صفار، تهران: میزان، چاپ اول، ۱۳۹۳.
۱۳. مهرپور، حسین، **مختصر حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران**، تهران: دادگستر، چاپ دهم، ۱۴۰۱.
۱۴. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، **جایگاه قانون وکلای دادگستری و وکیل در جامعه حقوقی و قانون آیین دادرسی کیفری ایران**، در: غلامی، حسین (به کوشش)، علوم جنایی تطبیقی در پرتو همکاری های بین المللی، تهران: میزان، چاپ اول، ۱۳۹۵.
۱۵. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، **درباره سیاست جنایی افتراقی**، دیپاچه در: لازرژ، کریستین، درآمدی بر سیاست جنایی، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، تهران: میزان، چاپ نهم، ۱۴۰۰.
۱۶. نیازپور، امیرحسین، **پیشگیری از جرم**، تهران: دادگستر، چاپ دوم، ۱۴۰۲.
۱۷. وکیلان، حسن، **گفتارهایی در قانون و قانونگذاری (مجموعه مقالات)**، تهران: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۰.
۱۸. وینسنت، اندرو، **نظریه های دولت**، ترجمه حسین بشیریه، تهران: نشر نی، چاپ ششم، ۱۳۸۷.

مقاله

۱۹. زارعی، محمدحسین، «حکمرانی خوب؛ حاکمیت و حکومت ایران»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۷، شماره ۴۰، ۱۳۸۳، صص ۱۵۵-۲۰۲.
۲۰. شیر، عباس و امیرکیا عامری ثانی، «مسئله محوری در سیاستگذاری جنایی»، فصلنامه سیاستگذاری عمومی، دوره ۹، شماره ۲، ۱۴۰۲، صص ۸۲-۶۸.
۲۱. کرمانی، محسن و ابوالفضل دلاوری، «از ایدئولوژی تا گفتمان: سوژه، قدرت و حقیقت»، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره ۲۳، شماره ۷۴، ۱۳۹۵، صص ۱۴۸-۱۱۱.

References

Books

1. A Group of Authors, *History of Mesopotamian Criminal Law*, Translated by: Ali Hossein Najafi Abrand Abadi and Hossein Badamchi, Tehran: Samt, First Edition, 2004. (in Persian)
2. Arjmand Siahpoosh, Ishagh, *Sociology of Law*, Tehran: Sociologists, First Edition, 2010. (in Persian)
3. Ashtarian, Kioumars, *Public Policy Making in Iran*, Tehran: Mizan, Second Edition, 2007. (in Persian)
4. Delmas Marti, Miri, *Major Systems of Criminal Policy*, Translated by: Ali Hossein Najafi Abrand Abadi, Tehran: Mizan, Second Edition, 2014. (in Persian)

5. Ghari Sayyed Fatemi, Sayyed Mohammad, *Human Rights in the Contemporary World*, First Volume, Tehran: Shahid Beheshti University, First Edition, 2003. (in Persian)
6. Gholi-Pour, Rahmatollah and Ebrahim Gholampour Ahangar, *Public Policy Process in Iran*, Tehran: Research Center of the Islamic Consultative Assembly, First Edition, 2010. (in Persian)
7. Jamshidi, Alireza, *Participatory Criminal Policy*, Tehran: Mizan, First Edition, 2011. (in Persian)
8. Knill, Christoph and Jale Tosun. *Policy Making*, Edited by: Daniele Caramani, *Comparative Politics Oxford University Press*, 2008.
9. Mehr-Pour, Hossein, *A Brief History of the Basic Laws of the Islamic Republic of Iran*, Tehran: Dadgostar, Tenth Edition, 2014. (in Persian)
10. Moran, Michael et al. *Encyclopedia of Public Policy*, Translated by: Mohammad Saffar, Tehran: Mizan, First Edition, 2014. (in Persian)
11. Najafi Abrand Abadi, Ali Hossein, *On Differential Criminal Policy*, Preface In: Lazerge, Christian, *An Introduction to Criminal Policy*, Translated by: Ali Hossein Najafi Abrand Abadi, Tehran: Mizan, Ninth Edition, 2021. (in Persian)
12. Najafi Abrand Abadi, Ali Hossein, *The Position of the Bar Association and the Lawyer in the Legal Society and the Criminal Procedure Code of Iran*, In: Gholami, Hossein (ed.), *Comparative Criminal Sciences in the Light of International Cooperation*, Tehran: Mizan, First Edition, 2016. (in Persian)
13. Niaz-Pour, Amir Hassan, *Crime Prevention*, Tehran: Dadgostar, Second Edition, 2023. (in Persian)
14. Reinerson, Arthur. J. *Law Writing*, Translated by: Azadeh Abdollah-Zadeh Shahrabaki, Tehran: Samt and The Institute for Research and Development of Humanities and the Islamic Consultative Assembly, First Edition, 2020. (in Persian)
15. Sane'ei, Parviz, *Law and Society*, Tehran: New Design, Second Edition, 2010. (in Persian)
16. Shafritz, J. M. and Borick, Christopher. P. *Public Policy in the United States*, Translated by: Hamid Reza Malek Mohammadi, Tehran: Imam Sadegh University, First Edition, 2011. (in Persian)
17. United Nations Office on Drugs and Crime, *Practical Guidelines for Crime Prevention*, Translated by: Abdolreza Javan Jafari and Sayyed Mehdi Sayyed-Zadeh Sani, Tehran: Mizan, First Edition, 2012. (in Persian)
18. Vakilian, Hassan, *Speeches on Law and Legislation (Collection of Articles)*, Tehran: Islamic Consultative Assembly Research Center Publications, First Edition, 2011. (in Persian)
19. Vincent, Andrew, *Theories of Government*, Translated by: Hossein Bashirieh, Tehran: Ney Publishing, Sixth Edition, 2008. (in Persian)

Articles

20. Kermani, Mohsen and Abolfazl, Delavari, "From Ideology to Discourse: Subject, Power and Truth", *Social Sciences Quarterly*, Volume 23, Issue 75, 2016, PP 111-148. (in Persian)
21. Schuck, Peter, H. "Lawyers and Policymakers in Government", *Law and Contemporary Problems*, Volume 6, Issue 1, 1998, PP 7-18. Available at: <http://www.law.duke.edu/journals/67:cpschuck>
22. Shiri, Abbas and Amirkia Ameri Sani, "Central Issues in Criminal Policy", *Public Policy Quarterly*, Volume 9, Issue 2, 2023, PP 68-82. (in Persian)
23. Yalmanov, N. "Public Policy and Policy-Making", *XXIII International Conference of Culture, Personality, Society in the Conditions of Digitalization: Methodology and Experience of Empirical Research Conference*, Volume 2020, 2021.
24. Zare'ei, Mohammad Hossein, "Good Governance; Sovereignty and Government of Iran", *Legal Research Quarterly*, Volume 7, Issue 40, 2004, PP 155-202. (in Persian)